

1. Samenvatting voorstel

In 2022 hebben het Hoogheemraadschap Rijnland en Deltares naar aanleiding van de hevige wateroverlast in Zuid-Limburg in 2021 onderzoek gedaan naar de gevolgen van extreme neerslag in Zuid-Holland. In deze informatienotitie worden de belangrijkste conclusies uit deze analyses genoemd en wordt een toelichting gegeven op de aanbevelingen voor risico- en crisisbeheersing.

2. Algemeen

Onderwerp:	Analyse grootschalige wateroverlast	Opgesteld door:	VRHM en Hoogheemraadschap van Rijnland Programma Klimaatadaptatie
Voorstel t.b.v. vergadering:	Algemeen Bestuur	Datum:	29 juni 2023
Agendapunt:	21.	Bijlage(n):	2
Portefeuille:	A. Heijstee-Bol L. Weber (VD)	Status:	Informatief
Vervolgtraject besluitvorming:	--	Datum:	--

3. Toelichting

In juli 2021 leidde hevige regenval tot grote wateroverlast in Zuid-Limburg, de Ardennen en de Eifel. De schade en overlast in Zuid Nederland was groot en ook in het buitenland werden de gevolgen hard gevoeld.

Zowel het Hoogheemraadschap van Rijnland als Deltares hebben daarom onderzoek gedaan naar de vraag 'wat als de Limburgbui in Rijnland respectievelijk in de provincie Zuid-Holland valt'. In deze informatienotitie leest u de belangrijkste conclusies uit gemaakte analyses en gaan we in op de aanbevelingen voor risico- en crisisbeheersing. Zie voor de volledige rapportages de bijlagen.

Conclusies uit analyse grootschalige wateroverlast

- Hoewel de weersomstandigheden in de casus Limburg uitzonderlijk zijn, is de verwachting dat dit soort neerslaggebeurtenissen door klimaatverandering in de toekomst vaker zullen voorkomen¹. Ook in het gebied van Hollands Midden.
- Het neerslagincident dat in de onderzoeken van Rijnland en Deltares is gehanteerd, is boven-normatief. Dat wil zeggen dat het watersysteem niet is voorzien op een dergelijk extreme neerslaggebeurtenis. De ontwerpnorm voor het gebied van Rijnland is 1:100 jaar, waarmee het watersysteem een bui die eens in de 100 jaar valt, aankan. De in de Rijnland studie gehanteerde meest extreme buien hebben een kans van voorkomen van ca. 1:1000 jaar. Voor dit soort extreme scenario's valt het watersysteem niet meer goed te dimensioneren.

¹ Uit klimaatscenario's van het KNMI blijkt dat de kans op dit soort neerslag gebeurtenissen in de toekomst 10 keer zo vaak kunnen voorkomen als nu.

- Extreme neerslag zal vooral leiden tot hoge waterstanden en inundatie van lageregelegen gebieden. De waterdieptes zijn vrijwel overal kleiner dan 50 cm. De wateroverlast zal hierdoor niet levensbedreigend zijn. Door de grootschaligheid zal er wel sprake zijn van een grote maatschappelijke impact.
- Vooral in het landelijk gebied staan de polders bij extreme neerslagsscenario's² meerdere dagen onder water. Ook in de steden kan lokaal langere tijd water in woonwijken blijven staan. Het afvoeren van water zal enkele dagen tot langer dan een week duren.
- Poldergemalen moeten bij samenloop van grote hoeveelhedenwater eventueel beperkt of zelfs helemaal uitgezet worden om te hoge waterstanden in het hoofdwatersysteem, de boezem, te voorkomen. Anders kan er water over de kades lopen waardoor deze kunnen bezwijken. Een dergelijke maalstop of maalbeperking zal in eerste instantie gelden voor graslandpolders. Later kunnen ook agrarische polders en polders met deels bebouwing te maken krijgen met een maalstop en verder oplopende waterstanden in die polders. Dergelijke scenario's raken een groot gebied en kunnen daarmee (veiligheids)regio overschrijdend zijn. Dit vraagt bovenregionale samenwerking. Maatregelen kunnen bovendien tot lastige (bestuurlijke) keuzes leiden.
- Wateroverlast kan schade geven aan watervoorziening, rioolwaterzuiveringen, stroomvoorziening, ICT en telecom. Ook zal er schade in huizen, zorginstellingen, kassen en aan gewassen optreden. Op de meeste locaties blijft bij grootschalige neerslag de elektriciteit gewoon functioneren. Dit komt doordat meer dan 90% van de transformatorhuisjes hoog genoeg liggen. Toch kan niet uitgesloten worden dat op sommige plekken stroomuitval optreedt. Daarnaast lopen veel wegen en tunnels onder waardoor belangrijke objecten mogelijk moeilijker bereikbaar worden.
- De directe fysieke schade aan objecten en aan bepaalde landgebruikstypes, zijn aanzienlijk. De totale schade in Zuid-Holland kan geschat worden op 2 miljard euro. Hoe hoog de schade precies zal zijn, is afhankelijk van het scenario, de geografische ligging en inrichting van het landschap.
- Van de hulpdiensten en Waterschappen zal veel inzet gevraagd worden om knelpunten weg te nemen. Door de vele locaties met wateroverlast zal het onmogelijk zijn overal tijdig adequate hulp/ondersteuning te leveren.

Aandachtspunten voor VRHM in samenwerking met Waterschappen

Water leidend in de ruimtelijke ordening

Nu de grenzen van het watersysteem bij extreme neerslagsscenario's worden bereikt, is het belangrijk om nog meer naar de ruimtelijke ordening te kijken. Zo kan hoger aanleggen van belangrijke voorzieningen het risico op uitval bij wateroverlast bijvoorbeeld voorkomen.

VRHM en de Waterschappen kunnen hierin nog vaker samen optrekken. Binnen VRHM zijn kennishouders op het gebied van klimaat aangewezen. Zij gaan het thema nadrukkelijker meenemen in de advisering richting gemeenten. Daar waar het Waterschap bij relevante ruimtelijke ordeningsprojecten nog niet aan tafel zit, kan VRHM hen alsnog actief betrekken en vice versa. VRHM sluit bovendien graag aan bij gemeentelijke risicodialogen en/of uitwerking van storylines en concrete scenario's.

² De analyse van Deltares gaat uit van twee scenario's, namelijk van 150 en 200 mm neerslag in 48 uur. In de analyse van Rijnland worden 3 scenario's uitgewerkt. De conclusies die hier worden gemeld, gelden voor beide analyses.

Meer aandacht voor preparatie

Vroegtijdig anticiperen op te verwachten extreme neerslaghoeveelheden, is zinvol. Waterschappen kunnen dan immers nog maatregelen nemen om de impact ervan, waar mogelijk, te mitigeren. Ook VRHM kan zich alvast op een eventuele inzet gaan prepareren. De Waterschappen en VRHM hebben in het kader van droogte en overstromingen al goede afspraken gemaakt over signalering, duiding en crisisinzet. Langs deze lijn moeten ook de voorbereidingen in het kader van extreme neerslag meegenomen gaan worden.

Planvorming, Opleiden, trainen en oefenen

Binnen OTO is nu vooral aandacht voor het risico van hoogwater (vanuit het perspectief van het falen van keringen) en de hierbij horende bovenregionale afstemming. Crisisfunctionarissen zullen meer bewust gemaakt moeten worden van het risico van extreme neerslag. In 2022 is er een impactanalyse extreem weer opgesteld, hierin is het wateroverlast scenario meegenomen. In 2023 zal deze impactanalyse verder vertaald gaan worden naar de verschillende processen van de veiligheidsketen, waaronder planvorming en OTO.

Risico- en crisiscommunicatie

Ook in de risicocommunicatie richting burgers kunnen VRHM en Waterschappen nog meer samenwerken. De website [Hollandsmiddenveilig.nl](https://www.hollandsmiddenveilig.nl) besteedt nu al (periodiek) aandacht aan het thema klimaatverandering. Het risico van extreme neerslag zal hierin een nog prominentere plek krijgen. Via de GHOR worden ook zorginstellingen bewust gemaakt van een dergelijk risico en de effecten op de zorg voor de burger. De inhoud van de boodschap en de eventuele handelingsperspectieven moet in samenwerking met de Waterschappen tot stand komen. Voor wat betreft crisiscommunicatie kunnen alvast in overleg met de Waterschappen en Rijkswaterstaat informatieboodschappen voor burgers, bedrijven en organisaties worden voorbereid. Staande afspraken rondom hoogwater en communicatie kunnen uitgebreid worden met het extreem neerslagscenario.

4. Implementatie en communicatie

De analyse grootschalige wateroverlast en de hierboven genoemde aandachtspunten worden in het jaarplan van het programma Klimaatadaptatie verwerkt en gemonitord.

5. Bijlagen

- Onderzoek Deltares, Casestudie Zuid Holland: 'Analyse grootschalige wateroverlast' (december 2022)
- Onderzoek Rijnland 'Wat als de Limburgbui in Rijnland valt' (april 2022)